

Tilburg University

De concurrentiekracht van Nederland

van Damme, E.E.C.

Published in:
Staatscourant

Publication date:
1998

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Damme, E. E. C. (1998). De concurrentiekracht van Nederland. *Staatscourant*, 128, 5-5.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Op voetbalgebied behoort Nederland tot de beste vier van de wereld. Ook op economisch terrein blaast Nederland een behoorlijk partijtje mee. Ons poldermodel wordt alom bewonderd. Vormt de relatief hoge plaats op zo'n ranglijst iets om trots op te zijn en om de vlag voor buiten te hangen? Wat is concurrentiekracht eigenlijk en wat zegt het over de welvaart van een land?

In mei van dit jaar plaatste het International Institute for Management Development (IMD) uit Lausanne ons land op de vierde plaats op de zogenaamde 'World Competitiveness Index'. En vorige maand publiceerde het eveneens Zwitserse World Economic Forum (WEF) – bekend van de jaarlijkse meeting van politici en managers in Davos – zijn concurrerende 'Global Competitiveness Index', waarop Nederland dit jaar de zevende plaats innam, met stip gestegen van twaalf. Wat is de relatie tussen het beleid dat in de afgelopen jaren gevoerd werd en de stijging op de concurrentielijsten?

De vraag waarom sommige landen welvarend zijn en andere niet of minder, houdt economen nu al minstens 222 jaar bezig; op dat moment immers publiceerde Adam Smith zijn 'The Wealth of Nations'. Anders geformuleerd is het de vraag welke voorwaarden groei van productie, welvaart en welzijn, en de stijging van de levensstandaard bevorderen.

Concurrentiekracht

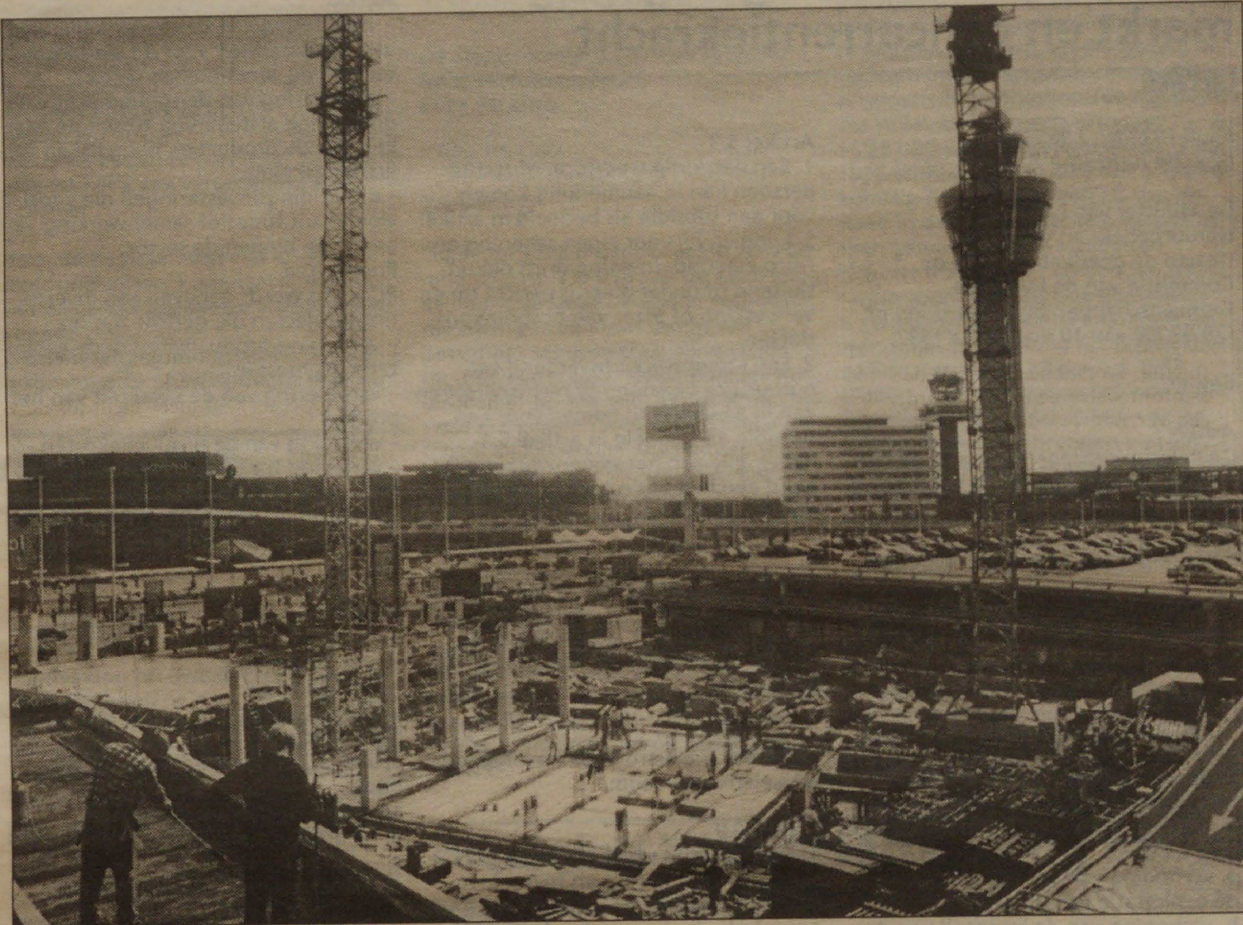
Volgens de moderne theorie hangen de groeimogelijkheden van een nationale economie hoofdzakelijk af van twee factoren: de startpositie, gegeven door het inkomen per hoofd van de bevolking, en de institutionele karakteristieken van een land, zoals het vestigingsklimaat voor bedrijven, de eigenschappen van land en bevolking en de politieke stabiliteit. Bij een gegeven institutionele structuur zal een armer land normaal gesproken sneller kunnen groeien omdat het van de kennis van een rijker land zal kunnen profiteren.

De indices voor de concurrentiekracht vatten de institutionele verschillen tussen landen samen die de groei voortvullen. Bij een gelijke uitgangspositie zal een land met een grotere concurrentiekracht sneller kunnen groeien. De 'competitiveness index' of concurrentiekracht van een land is het vermogen van dat land om op de middellange termijn – een periode van vijf à tien jaar – de nationale welvaart (gemeten als bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking) te vergroten. Tot 1996 publiceerden het IMD en het WEF een gezamenlijke index voor de concurrentiekracht, die gebaseerd is op zo'n 250 verschillende criteria die in acht categorieën gegroepeerd zijn: algemene macro-economische sterkte, openheid van de economie, rol van de overheid, ontwikkeling van de kapitaalmarkt, infrastructuur, kwaliteit van het management, kennis- en technologie-intensiteit, alsmede karakteristieken van de populatie. Voor elk van deze categorieën wordt per land een grote hoeveelheid data verzameld. Deze kwantitatieve gegevens worden vervolgens gekoppeld aan kwalitatieve informatie verkregen uit een grootschalige enquête (een steekproef van zo'n 20.000) onder het hoger en middelbaar management. Door deze gegevens te middelen (waarbij de enquête voor eenderde deel meet) wordt een score verkregen voor elk van deze categorieën. De IMD-concurrentiekracht-index van een land wordt dan verkregen door het gemiddelde van deze acht scores te nemen.

Vanaf 1996 publiceert het 'World Economic Forum' (WEF) zijn eigen index. Deze wordt op een vergelijkbare manier bepaald, alleen zijn de acht categorieën iets anders gedefinieerd en krijgen ze in de totale score ook niet alle hetzelfde gewicht. Het grootste gewicht (drie) wordt gegeven aan de vier factoren die in wetenschappelijk onderzoek de sterkste verklarende kracht voor de groei bleken te hebben (openheid van de economie, rol van de overheid en regulering, de ontwikkeling van de financiële markten, en de arbeidsmarkt); infrastructuur en technologie krijgen elk een gewicht van twee, terwijl de kwaliteit van het management en de karakteristieken van de populatie elk eenmaal meetellen. Tevens geldt dat de 'manage-

De concurrentiekracht van Nederland

Prof. dr. Eric van Damme

Luchthaven Schiphol als grootste bouwput van Nederland. De verbetering van de infrastructuur heeft bijgedragen aan de hoge plaats die ons land inneemt op de diverse economische ranglijsten. Foto: ANP

ment survey' bij het WEF kleiner is en minder gewicht krijgt. De WEF-index is dus meer op kwantitatieve data gebaseerd dan de concurrerende index van het IMD en hij pretendeert sterker met de daadwerkelijke groei gerelateerd te zijn.

De beroemde hoogleraar en adviseur Jeff Sachs van de Harvard Universiteit heeft zijn naam verbonden aan de methodologie die aan de berekening van de WEF-index ten grondslag ligt. Deze index krijgt daarmee een quasi-wetenschappelijke reputatie.

Economie geen voetbal

Oorspronkelijk had het IMD het begrip concurrentiekracht iets anders dan bovenstaand gedefinieerd, namelijk als het vermogen van een land of bedrijf om in verhouding meer welvaart te creëren dan haar concurrenten op de wereldmarkt. Deze definitie, en in het bijzonder het vergelijken van landen met bedrijven en de suggestie dat welvaart in het ene land noodzakelijk ten koste gaat van welvaart in een ander, wekte de toorn op van de bekende econoom Paul Krugman. In een aantal polemische artikelen (opgenomen in zijn boek met de sprekende titel 'De Borreltafeleconomie' uit 1996) betoogde hij dat landen niet met bedrijven vergeleken kunnen worden omdat landen niet met elkaar concurreren. Coca Cola and Pepsi zijn met elkaar in concurrentie verwikkeld omdat ze een praktisch identiek product produceren: elk glas Coke dat meer gedronken wordt, betekent een glas Pepsi minder. Landen concurreren echter niet op deze manier. Er zijn namelijk geen twee landen die hetzelfde specialisatiepatroon van productie kennen. Krugman betoogde tevens dat deze vergelijking gevaarlijk is omdat zij beleidsmakers op het verkeerde been zet en kan aanzetten tot het nemen van verkeerde beslissingen, zoals het nemen van protectionistische maatregelen. In essentie komt Krugmans argument erop neer dat internationale economie een heel ander spel is dan voetbal. Als twee teams tegen elkaar spelen, gaat het ene team er noodzakelijkerwijs op achteruit als de kracht van het andere team toeneemt: voetbal is een 'zero-sum' spel, tenminste als we even van de belangen van de toeschouwers afzien.

In de economie is het echter heel anders, er is sprake van een 'positive-

sum' spel: als de concurrentiekracht van het ene land toeneemt, kan ook een ander land daar van profiteren; als de Chinese economie groeit, kan er meer vraag ontstaan naar de automatiseringsdiensten die het Nederlandse automatiseringsbedrijf Baan levert, hetgeen weer tot welvaartswinst in Nederland kan leiden.

Volgens Krugman is het begrip concurrentiekracht gevaarlijk omdat het misleidend is. Hij vindt het ook een overbodig begrip omdat hij er geen enkele toepassing van kan bedenken. Dit laatste is overdreven. Jeff Sachs riposteert dan ook eenvoudig dat er wel degelijk verschillen zijn in de instituties in diverse landen en dat deze tot verschillen in groei kunnen leiden. Vandaar de gewijzigde definitie van het begrip concurrentiekracht, waarbij de nadruk meer ligt op absolute sterkte dan op relatieve sterkte.

De concurrentiekracht van een land heeft vooral te maken met de voorwaarden die dat land biedt aan de daarin gevestigde ondernemingen om concurrerend op de wereldmarkt te kunnen opereren. Goed geschoold personeel leidt bijvoorbeeld tot een hogere productiviteit, daarmee tot lagere kosten per eenheid product en tot meer waardecreatie. Onder overigens gelijke voorwaarden zal een land met grotere concurrentiekracht meer bedrijven aantrekken. Er is daarom wel degelijk sprake van beleidsconcurrentie bij het aantrekken van die bedrijvigheid. Mits juist geïnterpreteerd, is het begrip concurrentiekracht zinvol omdat het inzicht geeft in de institutionele factoren die verbetering behoeven om hogere welvaart te creëren.

Ranglijsten

Tot 1994 voerde Japan de ranglijst van het IMD aan. Vanaf 1994 is de top onveranderd: de VS staat op de eerste plaats, gevolgd door Singapore en Hong Kong. Japan is ondertussen via de vierde (1995 en 1996) en de negende plaats op een achttiende plaats terecht gekomen. De WEF-index gaat, zoals boven vermeld, terug tot 1996. De nummers een en twee, Singapore en Hong Kong, zijn sinds die tijd dezelfde gebleven. De laatste twee jaar staat de VS hier op drie, gestegen vanaf een vierde plaats in 1996. In dat jaar stond Nieuw Zeeland nog op de derde plaats, maar dat land is inmiddels naar een

dertiende plaats gedaald. De daling van Japan zette bij het WEF reeds eerder in, en volgens deze index is het ergste leed in dat land al weer geleden: Japan staat nu op plaats twaalf, vorig jaar op veertien, daarvoor op dertien.

In de nabije toekomst zullen we weten welke instelling het best in de glazen bol gekeken heeft. Overigens is ook in de Verenigde Staten niet alles koek en ei. Dat land scoort weliswaar het best op zes van de acht criteria, maar de kwaliteit van de overheid en de investeringen in mensen en in het onderwijs laat te wensen over. Interessant voor Nederland is de daling van Nieuw Zeeland in de indices. Dit land werd in 1994 immers door velen als voorbeeld gesteld in verband met de deregulering van zijn economie. Nieuw Zeeland scoort nog steeds hoog op de dimensie overheid, maar het is op alle andere dimensies ver teruggezaakt.

Nederland: Europese top

Op de ranglijst van het WEF neemt Nederland in 1998 de zevende plaats in. Ons land stijgt met stip, van de zeventiende plaats in 1996 via de twaalfde in 1997. Van de Europese landen scoort alleen het Verenigd Koninkrijk hoger, namelijk als vierde. De Europese landen doen het over het algemeen matig omdat de sociale bescherming te kostbaar uitvalt. Bij Duitsland komt daar nog bij de patstelling tussen sociale partners over hervorming van de welvaartsstaat, bij België de legitimiteitscrisis waarmee het land al jaren worstelt en die in 1997 (door de zaak Dutroux) verder escaleerde.

Nederland heeft de stijging te danken aan de doorgevoerde hervorming van de welvaartsstaat en aan het proces van marktliberalisering, zowel wat betreft de productmarkten als ook de arbeidsmarkt (hierbij kan gedacht worden aan de operatie 'Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit'). In zijn achtergrondrapport voor 1998 roemt Sachs Nederland vanwege de toegenomen dynamiek op de arbeidsmarkt, terwijl het sociale vangnet intact is gebleven.

Op de ranglijst van het IMD staat Nederland nog hoger, namelijk op de vierde plaats, als eerste Europese land. In bijna alle categorieën die een rol spelen bij het opstellen van dergelijke ranglijsten is een substantiële verbetering opgetreden tijdens het kabinet-Kok: de algemene economische condities zijn zeer sterk verbeterd, de regelgeving is drastisch teruggedrongen en daardoor is meer ruimte voor het bedrijfsleven gekomen. Verder is de infrastructuur verbeterd, evenals de kwaliteit van het menselijk kapitaal en het leven. Een lichte verslechtering is opgetreden in twee categorieën waarop Nederland overigens al zeer goed scoorde, te weten openheid en financiële markten, maar dit is alleen een relatieve verslechtering: andere landen zijn hier beter gaan scoren.

Het enige minpunt betreft wetenschap en technologie. Daar waren we al niet best, maar nu is onze positie nog verder verslechterd. In diverse Nederlandse benchmarking studies (zoals bijvoorbeeld de concurrentietoets van het ministerie van Economische Zaken uit 1995 of de technologie-inventarisatie van het onderzoeksbureau Arthur D. Little uit 1996) werd reeds geconstateerd dat hier juist een probleem zit. Hoewel de kwaliteit van het fundamentele onderzoek goed is, dalen de prestaties voor research en development omdat de hieraan bestede uitgaven terug lopen. Tevens schiet de overdracht van instituten naar bedrijven tekort, terwijl ook de maatschappelijke acceptatie van het belang van de technologie laag is.

Concurrentiekracht is gedefinieerd als het vermogen van een land om economische groei op de middellange termijn te realiseren. Een economie is internationaal competitief als zij over goede natuurlijke hulpbronnen en een goede infrastructuur beschikt, over een goed menselijk kapitaal en als het beleid en de instituties efficiënte marktwerking bevorderen, zodat het aanwezige potentieel optimaal kan worden benut. Op het terrein van marktwerking en regelgeving is in Nederland in het laatste decennium veel verbeterd. Dit wordt gereflecteerd in de gestegen concurrentiekracht. Omdat Nederland de hervorming van de welvaartsstaat eerder heeft ingezet dan andere Europese landen, staat Nederland nu bovenaan de Europese ranglijst en draait het land ook mondiaal mee aan de top.

Zoals de Oeso in haar meest recente rapport over Nederland echter heeft aangegeven, kunnen de beleidsmakers nog lang niet achterover leunen: het reële inkomen per hoofd van de bevolking zit nog altijd niet op het niveau van de vroege jaren zeventig, terwijl tekort en overheidsuitgaven boven het niveau uit die tijd liggen. Ook het aantal inactieven met een uitkering is nu groter dan in 1970. De Oeso complimenteert Nederland met de reeds genomen maatregelen om de inactiviteit terug te dringen, maar stelt tevens dat blootstelling van diverse beschutte sectoren, zoals onderwijs, gezondheidszorg, openbare nutsvoorzieningen en sociale woningbouw aan vrije marktwerking nog tot aanzienlijke welvaarts-winst kan leiden.

De auteur is hoogleraar Economische theorie aan de faculteit Economische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Brabant.

Handboek Kantoorinnovatie

Het *Handboek Kantoorinnovatie* geeft richtlijnen voor een veilige en gezonde kantooromgeving en vertaalt deze naar de dagelijkse praktijk. Hierbij is de nieuwe arboregeling het uitgangspunt. Onmisbaar voor: ontwerpers van werkplekken, fabrikanten van kantoormeubilair, adviseurs op het gebied van arbo, Arbo-diensten, ondernemingsraadleden en toezichthoudende overheidsdiensten.

Redactie.: P. Voskamp
ISBN 90 12 08551 9
omvang 288 pagina's
prijs f 89,-

Voor bestellingen of meer informatie belt u: Servicecentrum Uitgevers
Telefoon (070) 378 98 80
Fax (070) 378 97 83
Prijs inclusief btw / excl. verzending.
E-mail: sdu@sdu.nl
http://www.sdu.nl
Ook verkrijgbaar via de boekhandel.

Sdu Uitgevers

Sdu